

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל מאמיניהם

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

אתה ה' הטוב והמטיב.
סדר מאה ברכות [אמשטרדם תמ"ז] עמ' קפד

'גאל ישראל' כחלק משמונה עשרה

"כפי שנינו ישיב את גאלתו" (כה נב)

כתב רבי יעקב בעל הטורים כי "ט לשונות גאלה' שכתבו בפרשתנו, הן כנגד "ט ברכות שבתפלת העמידה.

ומכאן שרמזה זאת התורה בתבת גאל' נוכל ללמד רמז לחוכתנו להסמיך גאלה [גאל ישראל] לתפלה (ברכות ט ב).

העיר על כך האדר"ת כי בכל מקום שהביאו חכמים רמז מהמקרא לתפלת שמונה עשרה, התייחסו רק ל"ח הברכות שתקנו אנשי כנסת הגדולה, ומעולם לא מצינו שהתייחסו לברכת 'ולמלשינים' שנתקנה שנים רבות לאחר מכן על ידי שמואל הקטן (שם כה ב).

ישוב נפלא לכך נתן רבי צבי יצחק אברמוביץ רב הקריה החסידית בחצור הגלילית:

אין פגת בעל הטורים לכלל ב"ט הברכות את ברכת 'ולמלשינים', אלא את ברכת גאל ישראל, ואף מכך דרש הוא את החובה להסמיך גאלה לתפלה; מכך שפלו את ברכת גאל ישראל עם "ח הברכות, למדנו שיש להסמיכה להן, כביכול היא אלו "ט ברכות מחברות.

עטרת אדר"ר, שעם הצבי

כבוד בית הכנסת

"ומקדשי תיראו" (כו א)

"ומקדשי תיראו - המקומות המקדשים בגלות, והם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אף על פי שחבר בית המקדש. כאומרו (יחזקאל יא טו): 'ואהי להם למקדש מעט, ואמרו ז"ל (מגלה כט א): 'אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות" (ספורנו).

העיד על כך רבי אלעזר אזכרי בספר 'חרדים' (ט ט): "ושני חכמים מקבלים גדולים בדורנו פסקו הדבור בבית הכנסת לגמרי, רק בדברי תורה ויראת השם, והם: החכם השלם כמהר"ר משה קורדובירו (הרמ"ק) זלה"ה והחכם השלם כמהר"ר יצחק אשכנזי (האר"י) זצ"ל."

וכך כתב הספ"ק (מגנה אה) צריך כל אדם לדון קל וחרמך בנפשו: אם אמות העולם עומדים כאלמים בבית תפלתם, כל שכן אנו העומדים לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא, בודאי עלינו לנהוג כבוד בבית תפלתנו. וכבר אמרו רבותינו שפמה בתי כנסיות הפכו להיות בתי עובדי אלילים משום שהיו נוהגים בהם קלות ראש.

ואם בענין כבוד בית הכנסת עסקינו מן הראוי להביא את שהעיד הס"ח (א"ח קנא ד) על עצמו: "אני בילדותי הייתי דר בקהלת קדש קראקא עם בני בתי בבית מדרשי שהיה למעלה מבית הכנסת ונענשתי הרבה במיתת בני, ותליתי בזה."

שעבוד של הכרת הטוב

"עד שנת היבל יעבד עמך; ואל אחזת אבותי ישוב" (כה מ-מא)

"ואל אחזת אבותי - אל כבוד אבותי" (רש"י).

בהגדה של פסח אנו מצהירים: "ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים". תמה רבי אלעזר אשכנזי: מנין לנו הבטחון שהמצרים לא היו משחררים אותנו מרצונם לאחר זמן? ופרש: כונת בעל ההגדה לומר שאלמלא הוציאנו ה', אף אלו היו המצרים מוציאים אותנו מרצונם ולא בעל פרחם, לנצח 'משעבדים היינו למצרים' - להכיר להם טובה על כך, ולא היתה זו חרות מחלטת.

על פי דברי פרש רבי יוסף שאול נתנזון רבה של למברג את דברי רש"י:

כיון ששחררו העבד ביובל נעשה בעל כרחו של האדון, מוילא ישוב הוא "אל כבוד אבותי", שכן יהיה משחרר אף משעבוד הכרת הטוב לאדוני.

מעשי ה' - מעשי מצרים פרוש ההגדה; דברי שאול

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

'אוצר' של אמן

"ונתנה הארץ פריה" (כה ט)

ראשי התבות: 'ונתנה הארץ פריה' - בגימטריה 'אמן', והמלה 'אמן' במליצה (אלף מים נ"ו) - בגימטריה 'אוצר'; מכאן שהמקפיד על עניית אמן זוכה שתשרה הברכה במעונו ושיצליח בפרנסתו ובנכסיו. וכפי שכתב הש"ח (מס' תמיד אות פ) כי המקפיד על עניית אמן 'פותח המקור העליון - מקור מים חיים'.

אהבת ישראל; אות לפי עמי קעח

ברכת מצות 'לעלם בהם תעבדו'

"והתנחלתם אתם לבניכם אחרים לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו" (כה מו)

בספר הקדום 'סדר מאה ברכות' הובא גסח ברכה מיוחד לקונה עבד פגעני ומתחייב בכך במצות 'לעלם בהם תעבדו':

"רחום, רחם וזכר אדון העבד הזה, לשמח במעשיו ולהשתעבד בו ובבניו אחריו כפתוב; והתנחלתם אתם לבניכם אחרים לרשת אחזה לעלם בהם תעבדו, ברוך

הארץ שובתת לשם ה'

"ושבתה הארץ שבת לה" (כה א)

"שבת לה" - לשם ה', כשם שגאמר בשבת בראשית (רש"י).

דברי רש"י טעונים באור, וכך הסבירים רבי נתן גשטטנר: האבודרהם (שחרית של שבת) באר את גסח התפלה: "ויום השביעי משבח ואומר מזמור שיר ליום השבת" - "שבת בראשית" עצמה שבתה ואמרה: "מזמור שיר ליום השבת", ודוד ברוך קדשו שבך את שירתה בתהלים.

יש לומר שלזאת רמז רש"י בפרושו: אל תתמה כיצד יתכן שיהיה בדומם - 'הארץ', דעת לשבת לשם ה'? שכן כבר מצינו לגבי "שבת בראשית" שלקדשת השבת; יש דעת דעת לשבח לבוראה, וכך אף לקדשת הארץ; יש דעת לשבת לשם ה'.

להורות נתן

תפלת רבים - נחמה

"ביום הפפרים תעבירו שופר בכל ארצכם... וקראתם דרוו בארץ לכל שביה" (כה ט-י)

על טעם מצות תקיעת השופר בפתח שנת היובל כתב בעל 'ספר החנוף' (שלא): לאחר שנים שבהן התרגל לשרותי עבדו, קשה על האדון מאד לשחררו בשנת היובל. תקיעת השופר הנשמעת בחצוצות ומזפירה לכלם לשחרר את עבדו הם, מזפירה לאותו אדון כי אין זו צרת' הפרטית אלא צרת רבים' היא. והרי כבר אמר החכם: "צער רבים - נחמה".

כמקור לפתגם האמור הביא רבי שמאי גיזבורג את לשון המדרש (דבר ד כג): "כל צרה שהוא של יחיד - צרה, וכל צרה שאינה של יחיד - אינה צרה". ובפרוש מהר"ז שם באר, כי כיון שרבים מצטערים יחדו ומתפללים על כך, מקטחים הם כי תפלתם התקבל כתפלת רבים ומתורן כך וישנו מצרתם.

אמרי שמאי

'ותמהו ותחיש לגאלנו'

"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו" (כה לה)

"אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקומו, אלא חזקהו משעת מוטת היד" (רש"י).

על פי דברי רש"י באר רבי דוד שלמה איבשיץ בעל 'לבושי שרד' את דברי הגמרא (ביב י א): "גדולה צדקה שמוקרת את הגאלה"; כפי שאנו מקדמים לסייע לעני בטרים יתמוטט, כך הקדוש ברוך הוא יקדים לגאלנו בטרים נתמוטט תחת על הגלות. על כך אנו מבקשים אף בחג הסוכות: "הרחמן הוא יקים לנו את ספת דוד הנופלת" - בעזרה נופלת, טרם תתמוטט.

עירבי נחל

ביום הקדוש ל"ג בעומר חל יומא דהלולא של הגאון הקדוש, פוסק הדורות, רבי משה איסרליש - הרמ"א זיע"א אשר פסק בהגהותיו לשלחן ערוך (או"ח קכד ז):

"וילמד בניו הקטנים שיענו אמן כי מיד שהתינוק עונה אמן יש לו חלק לעולם הבא."

אמן - מדור לדרור.

חנוף הקטנים לעניית אמן

קריאת שמע - פרשת 'והיה אם שמע' (א)

"וישמע ישראלן ויבטע" - כיון שתהיו אוכלים ושבעים - השמרו לכם שלא תבעטו, שאין אדם מודד אלא מתוך שביעה" (רש"י דברים יא טו, ע"פ ספרי עקב מב).

מיד לאחר שמתארת התורה את השכר הרב הצפוי לשומרי התורה: "ואספת זנגך ותירשך ויצהרך", השפע הגדול יתרחב ויתגאה לבנו - "השמרו לכם פן יפתה לבבכם, ויתחב, כמו: 'יפת אלקים לפת' לבבכם..."

בכך פרש רבנו הגר"א (אמרי נעים ברכות אהא) את השטעם שבפרשת 'ואהבת' לא הזהרנו 'השמרו לכם' כפרשת 'והיה'; זאת משום שפרשת 'ואהבת' עוסקת בעושי מאהבה המוכנים להפקיר ממונם באהבת ה' כפתוב: 'ובכל מאדך, אך פרשת 'והיה' לא נאמר 'ובכל מאדך', שכן היא עוסקת בעושי מיראה' - על מנת לקבל פרס. על כן לאחר שקבלו את שכרם והגיעו לתכלית מבוקשם: 'ואלכלת' ו'שבעת', יש לחשש פן יפתה לבבכם, ועל כן הצרו לפתוב להזהירם על כך.

השמר מפתוי הלב

הוסיף ואמר הסבא מקלם: לא לחנם נקטה התורה בלשון: 'פן יפתה לבבכם', שכן יצר לב האדם שהגו "רע מנעריו" (בראשית ח כא), אינו פוסק מלפתות את האדם בדרך חלקלקות, באמצעות החמדות והתאוות שמקורן בלב, לסור מדרך ה'.

וכפי שמצינו על אברהם ולוט: בתורה מבאר שאף לוט היה דבוק באברהם ויברכו, אלא שתאור קורותיו מגלה כי תאות הממון קננה בלבו. והנה, אברהם אבינו שעמל להרחיק תאוה זו ונזהר אף בממון שהגיע לו על פי דין [כפי שמצינו שאמר למלך סדום: (בראשית יד טו): "אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מפל אשר לך"], הצליח להשמר במדרגתו הרוחנית הגבוהה. אך לוט שגנרר אחר התאוות הממון (ראה בראשית יג א-ג), הלך ונתדרד מדרתי אל דחי (חכמה ומוסר ח"א מאמר קעח).

הגאון רבי יוסף ענגיל הוסיף ופרש זאת על פי דברי בעל ספר התנוף (מצוה תל) כי בתורה - הברכה שלפניה היא מדאורייתא, ואילו בפסוק - הברכה שלאחריה היא מדאורייתא. זאת משום שהתורה היא מוון השכל, והשכל יכול להרגיש טובה עוד בטרם קבלתה, ואילו המוון הוא מוון הגוף הגשמי, והגוף אינו יכול להשיג את טובתו אלא אחר שנהנה ממנה. אמנם, כך הוא באפן הרגיל, אך כאשר שועק האדם בתאוות, אזי גם השכל נהיה עבד לגוף, ועל כך מזהיר הכתוב: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם" - ירחיבו תאוות לבכם את שליטתם מעבר לגבולות הנצרכים, 'וסרתם ועבדתם אלהים והשתחיתם להם' - וכך אף השכל יכף עצמו על פי רצונות הגוף ויעבד את היצר שהוא בבחינת 'אל ז' בגוף האדם (שבת קה ב), שכן על ידי כך יקום בכם חלילה:

מסע קדש שחולל מהפך

הגלגלת בעיון עד לסוף הזמן, ועשיתי כל מאמץ כדי לעמוד בקבלתי. שמחתי אף להוכח כי ראש הישיבה הנערץ, הגאון רבי אהרן פתן זצ"ל, שם לב ל'שטייגן' הגדול שעשיתי; ימים ספורים לאחר תחלת הזמן הוא פנה אלי כשפניו אינו מסתירות את קורת רוחו ואמר לי: 'שמתי לב שהנך לומד בהתמדה גדולה...'.

היתה זו מחנה נדירה מצד ראש הישיבה הנדול. ספרתי לו מיד על התפלה הנרגשת שנשאתי בבני הזמנים האחרון, אי שם על ציונים של אבי רבא, ואת הקבלה שקבלתי על עצמי בתחלת הזמן. רבי אהרן שמח לשמוע הדברים, הוא עוודני במלים חמות להמשיך בדרך זו, ואף יעץ לי עצה טובה בדרך הלימוד.

כשבועים לאחר מכן התקיימה חתונה של אחד מידידי הטובים, מהמבוגרים שבין בני הישיבה. בחדר שלמרות הפרש השנים, נוצר בינינו קשר איתו. הייתי מכרח להשתתף בשמחתו, אך חשתי שהדבר יפגע בקבלתי. לא ידעתי מה להחליט.

באותם ימים נהגו לערוך את החתונה בשעות הצהריות, ואת הסעודה לעת ערב. ביום החתונה עסקו הייתי בעיון בקשיה חמורה שעלתה במוחי בעצמו של עיון בסוגיה הגלגלת. עינתי שוב ושוב בדברי הגמרא ובפרושי רבותינו הראשונים והאחרונים, אך לא מצאתי כל תרוץ המניח את הדעת.

פתאום בשעות הצהריות, תוך כדי העיון נעלמה הקשיה, והסוגיה התבהרה בעיני. בד בבד חשתי בתחושת חמימות ומתקות פושטת בכל איברי. חשתי משיכה עזה להמשיך וללמוד מבלי לחדל, וכשהבטתי בשעון ונוכחתי כי החמצתי לא מעמד החפזה, החלטתי להמשיך ללמוד עוד כמה שעות, ולעית ערב ללכת לחתונה.

השעות נקפו. בעלמך תודעתי זכרתי את החתונה, אלא שבכל פעם שצף הזכרון במוחי, דחיתי את סיום הלימוד עוד קמעא. תוך מחשבה שמדי אסים ואצא להשתתף בחתונה.

סופו של דבר נכנעתי... סגרת את הגמרא והתפוננתי ללכת. אלא שעוד בטרם הספקתי לצאת מבית המדרש, כבר הבחנתי בחברי השבים מהחתונה, גיפיים ושבעים...

הפסדתי את החתונה, אך לרבע לא חשתי תחושת החמצה. אדרבה, תחושת הענג והחמימות הילכה בלבי ונתגברה. ידעתי כי שומחה היתה משילמת גם בלעדי, וכי ידדי החתן בודאי יבין ללבי ומחל לי על העדרותי.

"עד עצם היום הזה", סיים רבי משה את ספרו הפרוטי, "צרובה בלבי אותה תחושה מענגת שחשתי באותו ערב, ומאז לא פסקתי מללמד. הסיעמא דשמאי שהחלה ללוות אותי מכח אותה תפלה, המשיכה ותמשיך ללוות אותי כל ימי חיי".

התלמידים ששיתו בצמא את דבריו של רבם הנערץ שתזו בתדמה למשמע הספור. עד לאותו יום היו בטוחים כי ראש הישיבה, כבן למשפחות המתיחסות בעולם הישיבות, נולד עם 'פיות זהב' של תורה בפה. רק עתה נוכחו לשמע על הפסול שאותו היה עליו לעבר עד שהגיע לקה שהגיע, כמובין תורה לעזרי עזרים של תלמידי חכמים, וכאחד מגדולי ראשי הישיבות בדורו.

ראש הישיבה החולה פרש לביתו, כשהוא מותיר אחריו את תלמידיו המערצים אפופים במסע עז שבודאי ילזה אותם כל חייכם: את דבר העומד בפני התפלה! שלוב של רצון עד ותפלה נרגשת מעמק הלב, יכול לרומם כל בחרו מקל מצב ולשנות את חיי מן הקצה לקצה.

אוצרותיהם אמלא בשלח

ספור עלייתו הרוחנית הגדולה של הגאון הגדול רבי משה מרדכי חדש זצ"ל ראש ישיבת 'אור אלחנן' הנו מפעים ומרטיט, כיצד תפלה אחת יכולה לשנות את חיי האדם ולהרמום טפחים מעל הקרקע.

יך מספרת אחותו, הרבנית אהרתי תחי, אשת חבר ראש הישיבה, הגאון רבי ברוך מרדכי שליט"א:

בילדותו, באישון לילה נתקף אחי זצ"ל בכאבי בטן עזים. הוא התפתל וזעק מןכאבים, ופניו החזרות ועידו כי מצבו אינו שוט. אלא שברוך הימים ההם, לא עלה ביד ההורים הדואגים להשיג בקלות רופא. משהושג הרופא לבסוף, התברר כי אכן צדקה אבחנתם, והתוספתו בגופו של הילד התפוצץ והביאו לידי סכנה. הרופא הורה להם להחישו מיד לבית החולים לנתוח דחוף שיציל את חייו.

באותם ימים, כרוך היה נתוח שכזה בסכנת חיים ממשית. בשוכבו על שולחן הנתוחים, פנתה אליו אמו הרבנית ואמרה לו: 'משה מרדכי, עומד אתה לפני נתוח מסכן והנך זקוק לזכות רבות. קבל נא על עצמך כי באם הנתוח יעבר בהצלחה, הנך מקדש את חייך לתורה'.

הילד, שכבר אז נפר היה כי עדין לגדולות, הסכים מיד; הוא קבל על עצמו כפה מלא להקדיש את חיי לתורה, ובעוד המלים על שפתיו הכנס לחדר הנתוחים.

הנתוח עבר בהצלחה, והילד לא שכח לעולם את הבטחתו. מיים זה ואילך השתדל והתאמץ להקדיש את כל פעולותיו לתורה.

היה זה בברב ימיו, כאשר חלה את חליו ממנו כבן כעם. באחת השבחות האחרונות לחייו רד במאמץ לחזר האכל, התישב לצד הבחורים ובקש לספר להם ספור אישי, תוך שהוא מבקש מהם כי ישפילו להפיק את התועלת הנכונה מהדברים.

יך ספר רבי משה מרדכי: 'היה זה בסוף ימני הסוף' של שנת התשי"ז, בעצומם של ימי בחורתי. באותו שנים למדתי בשקידה רבה. יכול הייתי להיות שבע רצון מן, אלא שבעמק לבי חשתי כי אינני מצא את 'יכולות' פנדרש ממני. נזכרתי בשנים קודמות עת השקעתי יותר כחות ומרץ בתורה, ויחלתי שאף עתה אצא לך. ידעתי כי יש ביכלתי להתעלות עוד הרבה מעבר, וחסר הצלחתי פאב לי עד מאד.

מתוך פאב זה פרשתי לקרן זוית בית המדרש ויפרצתי בכבי. קובלתי על עצמי בלב שלם לעשות כל מעמך פנדרש. אלא שהתקדם יותר בעבודת ה', והתפתל ממעמך לבי לה' שאצליח לעמוד בכך.

ימים ספורים לאחר מכן, באחד מימי 'בין הזמנים' מצאתי עצמי יושב באוטובוס המקרקע, בדרך הארצה והמתושה, בואכה ציון הרשב"י במירון. משהגעתי למקום, השמשחתי מיד על הציון הקדוש והתחלתי לומר את ספר התהלים לדמעות שליש. סימתי את כל הספר, אולם עדין לא חשתי בהקלה.

תריי אחר מקום שקט יותר שבו אוכל להשיג את לבי, ופניתי לעלות, אל מקום ציונים של האמוראים הקדושים, מגדולי חכמי הגמרא, אבי רבא. המקום שהיה שמום וריק מאדם, גרם לי להשתחרר ולתת פתח לרגשותי. התפרצתי בכלי חסר מעצורים, וכל ישותי אמרה תחנה ותפלה.

חזרתי על המלים שוב ושוב: 'רבנו של עולם, אגא, אני רוצה להיות תלמיד חכם. עור לי להצליח בכך'.

לאחר זמן מה פשטה בלבי סוף סוף תחושת הקלה. חשתי כי תפלתי נשמעה ופניתי לשוב על עקבותי.

תפלתי התקבלה. את זמן אלול של אותה השנה התחלתי ברגל ימין. לבי המה מחטש על לתורה. קבלתי על עצמי בתחלת הזמן לסיים את המסכת